

Motion till riksdagen 2020/21:1324

av **Ann-Charlotte Hammar Johnsson m.fl. (M)**

En modern och trygg lagstiftning för ställföreträdare och huvudman

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationellt ansvarig myndighet och ett nationellt register för gode män och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell obligatorisk utbildning för gode män och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett strategiskt arbete för att rekrytera gode män och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna avsluta ett godmanskap och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till professionella gode män och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komma till rätta med missbruk av utsatta människors situation och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försäkring för gode män och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera lagstiftningen för ställföreträdare och huvudman och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En viktig del i det svenska välfärdssamhället är att de personer som på grund av t.ex. sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan sköta sina angelägenheter får hjälp med det. Det är viktigt att det finns personer som är beredda att åta sig ett ställföreträdaruppdrag och att de har goda förutsättningar att utföra arbetet. I det arbetet behövs en ansvarig utpekad myndighet på nationell nivå som ansvarar för tillsyn och tar fram riktlinjer och

stöd till landets överförmyndarverksamheter. Myndigheten bör också ta fram ett nationellt register för antal uppdrag varje god man och förvaltare har. I uppdraget bör säkerställas att olika former av uppdrag beräknas i tidsomfattning så att rimlighet i hur många uppdrag en person kan åta sig för att huvudmannen ska kunna få sitt behov tillgodosett säkerställs.

En nationell obligatorisk utbildning behöver tas fram i samarbete med representanter för huvudmän och gode män i civilsamhällets organisationer. Gode män behöver också stöd och vidareutbildning under pågående uppdrag då det kan förekomma att ställföreträdare hamnar i svåra situationer. 2019 gavs ett uppdrag till en särskild utredare att se över reglerna om gode män och förvaltare för att säkerställa att reglerna är moderna och rättssäkra. Inte minst det sista är en oerhört viktig del då ställföreträdare i dag hamnar i ogynnsamma situationer som inte gynnar vare sig dem själva eller den person som de ska hjälpa. I dag kan en person som åtar sig ett uppdrag råka ut för att denne blir sittande med att på egen hand få lösa en problematik för en huvudman som inte sköter sin ekonomi och som kan ha såväl sjukdom som missbruksproblem och det blir en komplicerad situation att lösa. Samme gode man kan då också råka ut för att arbeta gratis då det inte getts en ordentlig genomgång av vilka rättigheter och skyldigheter uppdraget innebär. Det gör att den gode mannen kan kastas rakt in i ett uppdrag som denne inte har klart för sig hur den ska hantera. Det är dåligt för den gode mannen och det är dåligt för den som är i behov av hjälp och stöd. RFS lokalföreningar fyller en viktig funktion för att erbjuda erfarenhetsutbyte och kompetenspåfyllning. Men det går inte att bygga ett godmanskap på att personer, självlärda med lång gedigen erfarenhet av att ha hamnat i olika situationer, ska hålla uppe ett system utan att det finns en garanti att den som åtar sig ett godmanskap också har en nationellt utformad rådgivning. Därför är det bra att det nu pågår ett utredningsarbete och viktigt att utbildningsbehovet tas på allvar och att det sker en ökad digitalisering. Inte minst är detta viktigt efter erfarenheter med covid-19. Det måste komma på plats ett robust system som underlättar ställföreträdarens möjligheter att hjälpa sina huvudmän under hela deras uppdragstid.

En god man kan vara den unika möjlighet till insyn i myndigheternas biståndsbeslut som en brukare har. Denne fyller en viktig funktion för att bidra till att upptäcka eventuella missförhållanden. För den som får stödet kan god man i många fall vara den enda kontakten med en person som inte är med en tjänsteman.

För att uppdraget ska genomföras med kvalitet ska den gode mannen hinna med regelbundna möten med personen som behöver hjälpen, ha kontakt med ansvariga myndigheter och så vidare. Det ställer krav på att vara insatt och veta vad det är man ska verka för. Därför är en nationellt utformad rådgivningsstruktur ovärderlig. Inte minst covid-19 har visat att det behövs ett robust system för att klara uppdraget med att vara god man och att få hjälp och stöd.

Ett led i det arbetet är att strategiskt arbeta med att rekrytera gode män. Det förs en diskussion där överförmyndare vittnar om att det är svårt att rekrytera gode män. Samtidigt menar RFS att det finns ett stort engagemang hos allmänheten, men att kommunerna saknar metoder för att arbeta professionellt med rekrytering, utbildning och uppföljning av uppdragen.

Lika viktigt som att åta sig ett uppdrag är det att kunna lämna detsamma och begära avslut, inte minst på begäran då åldern tar ut sin rätt. Den lagstiftning som 2014 beslutades för att ge lagreglerad rätt för gode män och förvaltare att i vissa fall lämna sitt uppdrag trots att någon ersättare ännu inte har utsetts har under covid-19 visat på att det fortsatt inte fungerar tillfredsställande. En 78-årig kvinna beskrev sin situation och

det framkom att hon sedan tre år tillbaka försökt bli entledigad från sitt uppdrag. Det har hon dock inte blivit, utan hon har fått svaret att man först måste hitta en ersättare för henne. Såväl överförmyndarnämnden som tingsrätten gav avslag på hennes ansökan om att få avsluta godmanskapet. Detta med hänvisning till föräldrabalken och att det måste finnas en ersättare för att personen ska kunna lämna sitt godmanskap. Det är både orimligt och fel att en person som är 78 år ska behöva fortsätta sitt uppdrag som god man när personen i fråga vill avsluta det. Vårt land är beroende av att människor på frivillig basis vill åta sig godmanskap. När man tar sig an uppdraget kan det bli svårt att lämna det. Då finns risken att allt färre är villiga att åta sig godmanskap. För att tillgodose den enskildes behov av att det kontinuerligt finns en ställföreträdare förordnad så behöver det komma på plats någon form av myndighetsutövning som tar vid. Frågan om att kunna överväga möjligheten att ha professionella gode män bör utredas. I Norge har man infört en modell med professionella gode män. Detta bör vara en del av att se över lagstiftningen samtidigt som man också ser över möjligheten att ge böter till de kommuner som inte sköter kontrollen. Den lagtext som i dag ligger till grund för de personer som är i behov av hjälp och stöd är skriven i en annan tid och bör moderniseras för att den ska överensstämma med de samhällsförändringar som skett där människor i dag bor och lever i samhället. En modern lagstiftning sätter individen i fokus och ställföreträdare får förutsättningar att hjälpa sin huvudman med anpassning till dagens utmaningar.

Vi behöver våra goda förvaltare, gode män och överförmyndare men vi får samtidigt inte acceptera att människor kommer undan med att sko sig på de utsatta. De som behöver hjälp och stöd av gode män måste kunna ha tillit till att systemet fungerar och att de inte blir bestulna och lurade. De gode män som gör ett gott jobb ska känna sig trygga med sitt uppdrag. Därför är det viktigt att det finns tydliga rutiner som gör att de som är beredda att utnyttja människor i behov av hjälp och stöd inte kommer undan med sina övertramp. Brott ska beivras, och att miljoner kronor försvunnit från enskilda personer som har blivit tilldelade en god man eller förvaltare saknas det ord för.

Det måste också till ett system som gör att personer som blir påkomna med att ha utnyttjat människors situation inte kan dyka upp på annan ort eller plats för att ta på sig nya uppdrag där. Så har hänt och som exempel kan nämnas västra Skåne där en person i en kommun kunde fortsätta sin verksamhet i en annan kommun och därmed fortsätter nya individer att drabbas av att deras tillgångar tas ifrån dem.

Ett annat exempel är när en kvinna på Facebook skrev: ”Sitter och gråter av glädje. Ibland vinner David över Goliat. Jag vann första rondan mot min mammas förvaltare. Huset han sålde långt under marknadsvärdet (till sig själv via bulvan och i maskopi med mäklaren) fick avslag av överförmyndaren så det tillhör fortfarande familjen.”

Det är av vikt att gode mäns och förvaltares stölder polisanmäls, men så har oftast inte skett. Människorna som är i beroendeställning till de som ska hjälpa dem måste känna sig trygga med att kunna anmäla och få hjälp med att anmäla. Vi behöver våra goda förvaltare, gode män och överförmyndare men vi får samtidigt inte acceptera att människor kommer undan med att sko sig på de utsatta. Samtidigt måste också gode män som gör ett bra jobb kunna känna sig trygga med det. Det är ett fantastiskt arbete med att stötta och hjälpa personer. Vi ska vara oerhört tacksamma mot de människor som i dag åtar sig att stötta och hjälpa andra. Det är viktigt även för deras skull att vi värnar de som gör ett fantastiskt jobb och som förtjänar all respekt för detta. Tyvärr så är det alltför många av dem som inte ser om sitt hus och ansluter sig till den försäkring som finns via föreningen man kan vara med i för att ha ett eget skydd, precis som med

en hemförsäkring eller liknande. Därför är det viktigt att det när någon åtar sig uppdraget som god man alltid ska ges en upplysning om vikten av att ha en försäkring som god man.

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Lars Püß (M)

Helena Antoni (M)

Åsa Coenraads (M)

Malin Höglund (M)